

KOMPARATIVNA ANALIZA OBRAZOVNIH SISTEMA ZEMALJA U TRANZICIJI SA NAGLASKOM NA BOSNU I HERCEGOVINU: ULOGA OBRAZOVANJA U ODRŽIVOJ TRANZICIJI I ZELENOM RAZVOJU / COMPARATIVE ANALYSIS OF THE EDUCATIONAL SYSTEMS OF TRANSITION COUNTRIES WITH AN EMPHASIS ON BOSNIA AND HERZEGOVINA: THE ROLE OF EDUCATION IN SUSTAINABLE TRANSITION AND GREEN DEVELOPMENT

Sead Rešić¹, Edisa Korda¹, Ahmed Palić¹, Almedina Hatarić – Palić²

¹Internacionalni univerzitet Travnik, Aleja Konzula – Meljanac bb, 72 270 Travnik, BiH

²Vlada SBK/KSB– Ured za javne nabavke za potrebe korisnika proračuna, 72 270 Travnik,
e-mail: sresic@hotmail.com, edisa_korda@hotmail.com, ahmed.statistika@gmail.com,
almedinahataricpalic@gmail.com

Izvorni naučni rad

<https://www.doi.org/10.58952/zr20251402158>

UDK / UDC 37.01:502.131.1(497.6)

Sažetak

U kontekstu globalnih društveno-ekonomskih promjena, obrazovanje postaje ključni pokretač održive tranzicije i razvoja zelene ekonomije. Zemlje u tranziciji suočavaju se s izazovima modernizacije obrazovnih sistema kako bi odgovorile na potrebe tržišta rada i zahtjeve održivog razvoja. Ovaj rad analizira stanje osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja u odabranim zemljama u tranziciji, s posebnim naglaskom na Bosnu i Hercegovinu. Cilj istraživanja je komparativno sagledati strukturu, kvalitet i prilagođenost obrazovnih politika savremenim konceptima održivosti. Korištenjem sekundarnih podataka međunarodnih organizacija i relevantnih nacionalnih izvora, rad ispituje povezanost obrazovnih reformi s procesima zelene i digitalne transformacije. Rezultati ukazuju da zemlje s integrisanim pristupom obrazovanju za održivi razvoj bilježe viši nivo spremnosti za zelenu tranziciju i inovativnu ekonomiju. U slučaju Bosne i Hercegovine, evidentna je potreba za jačanjem institucionalnih kapaciteta, usklađivanjem nastavnih programa sa zelenim kompetencijama te unapređenjem saradnje između obrazovnih institucija, privrede i lokalnih zajednica. Zaključuje se da obrazovanje, kao temelj društvenog kapitala, ima presudnu ulogu u oblikovanju generacija sposobnih da vode procese održive tranzicije i ekološki odgovornog razvoja.

Ključne riječi: ekonomija, znanje, razvoj, tranzicija, BiH

JEL klasifikacija: I25, Q01, O15

Abstract *In the context of global socio-economic changes, education is becoming a key driver of sustainable transition and the development of the green economy. Transition countries face challenges in modernizing their educational systems to meet the needs of the labor market and the demands of sustainable development. This paper analyzes the state of primary, secondary, and higher education in selected transition countries, with a particular focus on Bosnia and Herzegovina. The aim of the research is to provide a comparative overview of the structure, quality, and alignment of educational policies with contemporary concepts of sustainability. Using secondary data from international organizations and relevant national sources, the paper examines the relationship between educational reforms and the processes of green and digital transformation. The results indicate that countries with an integrated approach to education for sustainable development demonstrate a higher level of readiness for green transition and an innovative economy. In the case of Bosnia and Herzegovina, there is a clear need to strengthen institutional capacities, align curricula with green competencies, and enhance cooperation between educational institutions, the business sector, and local communities. It is concluded that education, as the foundation of social capital, plays a crucial role in shaping generations capable of leading the processes of sustainable transition and environmentally responsible development.*

Keywords: economy, knowledge, development, transition, BiH

JEL classification: I25, Q01, O15

UVOD

Savremeno društvo prolazi kroz duboke društvene i ekonomske promjene koje oblikuju globalizacija, ubrzani tehnološki razvoj i rastući ekološki izazovi. U takvim okolnostima obrazovanje postaje ključni pokretač koji omogućava zajednicama da se prilagode novim zahtjevima i pronađu održive puteve razvoja. Ideja zelene ekonomije, koja teži ravnoteži između ekonomskog napretka, očuvanja prirodnih resursa i društvene pravde, ne može se ostvariti bez znanja i kompetencija ljudi koji razumiju i primjenjuju principe održivosti u praksi.

Zemlje koje prolaze kroz proces tranzicije, među kojima je i Bosna i Hercegovina, nalaze se pred složenim zadatkom: potrebno je modernizovati obrazovne sisteme, a istovremeno ih prilagoditi tržištu rada koje se stalno mijenja pod uticajem digitalnih tehnologija i ekoloških promjena. U tom procesu obrazovanje ima dvostruku misiju. S jedne strane, ono treba da razvija takozvane „zelene kompetencije“ – znanja, vještine i vrijednosti usmjerene ka odgovornom odnosu prema prirodi i resursima. S druge strane, obrazovanje ima zadatak da gradi društvenu svijest o održivosti kao zajedničkom cilju i moralnoj obavezi savremenog čovjeka.

Iako su mnoge zemlje u tranziciji prepoznale važnost ovih procesa i pokrenule različite obrazovne reforme, između političkih deklaracija i stvarne implementacije često postoji značajan raskorak. Mnogi kurikulumi i dalje nedovoljno prate principe održivosti, a povezanost između obrazovnih ciljeva i zahtjeva tržišta rada u zelenoj ekonomiji ostaje slaba.

Upravo iz tih razloga ovaj rad ima za cilj da analizira i uporedi stanje obrazovnih sistema u nekoliko zemalja u tranziciji, s posebnim naglaskom na Bosnu i Hercegovinu. Fokus je na tome u kojoj mjeri postojeće obrazovne politike doprinose stvaranju društvenih kapaciteta potrebnih za održivu tranziciju i koliko su obrazovne prakse usklađene s konceptima zelene i digitalne transformacije. Kroz ovakav pristup nastoji se prepoznati i definisati pravci unapređenja koji bi mogli ojačati vezu između obrazovanja, tržišta rada i održivog razvoja.

Istraživanje se zasniva na analizi postojećih podataka i relevantnih izvora, među kojima su publikacije međunarodnih organizacija poput UNESCO-a, OECD-a, Svjetske banke i Evropske komisije, kao i nacionalni strateški dokumenti i studije zemalja u tranziciji. Upotrijebljeni metod podrazumijeva komparativno sagledavanje i tumačenje pokazatelja o kvalitetu i prilagođenosti obrazovnih sistema savremenim konceptima održivosti. Posebna pažnja posvećena je Bosni i Hercegovini, čije su obrazovne politike i institucionalni okviri analizirani kroz prizmu spremnosti društva da odgovori na izazove zelene i digitalne transformacije.

1. TEORIJSKI DIO

U savremenom društvu obrazovanje zauzima centralno mjesto u procesu oblikovanja ekonomskih, socijalnih i ekoloških promjena. Ono više nije samo sredstvo prenošenja znanja, već postaje ključni instrument koji oblikuje vrijednosti, razvija odgovornost i gradi kompetencije neophodne za život i rad u održivom društvu. Kroz obrazovanje se formiraju generacije koje ne samo da razumiju svijet u kojem žive, već su sposobne da ga mijenjaju u skladu s principima održivog razvoja. U tom smislu, ono ima transformativnu ulogu – od tradicionalnog procesa učenja prelazi u mehanizam društvene promjene i inovacije.

Posebno značenje u ovom kontekstu ima koncept zelene tranzicije, koji predstavlja prelazak s modela zasnovanog na neograničenoj eksploataciji prirodnih resursa na ekonomski sistem koji promoviše energetska efikasnost, niskougljične tehnologije i cirkularnu ekonomiju. U središtu takvog modela nalazi se čovjek – obrazovan, svjestan i odgovoran pojedinac, sposoban da razumije složenost odnosa između prirode, društva i ekonomije. Upravo obrazovanje stvara tu „zelenu radnu snagu“, osposobljenu da znanje pretoči u konkretne prakse održivosti u industriji, energetici, poljoprivredi, urbanizmu ili javnim politikama.

Uporedo s ekološkom transformacijom, svijet prolazi i kroz duboku digitalnu revoluciju. Digitalne tehnologije ne samo da mijenjaju način na koji učimo i radimo, već otvaraju nove mogućnosti za inovacije, interaktivno učenje i globalnu saradnju. Međutim, digitalna transformacija zahtijeva i nove kompetencije – sposobnost kritičkog promišljanja, digitalnu pismenost, ali i etički odnos prema tehnologiji i njenom uticaju na životnu sredinu. U tom smislu, zelena i digitalna tranzicija nisu odvojeni procesi, već dvije strane istog društvenog preobražaja, koji zahtijeva sistemski pristup obrazovanju. Škole i univerziteti treba da postanu centri inovacija, istraživanja i interdisciplinarnog dijaloga, gdje se učenje ne svodi na prenos činjenica, već postaje proces zajedničkog otkrivanja rješenja za složene društvene i ekološke izazove.

Koncept obrazovanja za održivi razvoj (Education for Sustainable Development – ESD) sve više dobija na značaju upravo zato što objedinjuje ove dimenzije. Prema definiciji UNESCO-a, obrazovanje za održivi razvoj omogućava pojedincima da razviju znanja, vještine, vrijednosti i stavove potrebne za oblikovanje odgovornog odnosa prema društvu, ekonomiji i okolišu. Ono podrazumijeva povezivanje ekološke, ekonomske i socijalne dimenzije održivosti i njihovu integraciju u sve nivoe obrazovanja – od osnovnog do visokoškolskog. Takav pristup zahtijeva interdisciplinarnost, aktivno učenje i participaciju učenika, kao i čvrstu povezanost između teorije i prakse. Učenici se podstiču da uče kroz iskustvo, da analiziraju stvarne probleme svoje zajednice i da razvijaju kritičko razmišljanje o tome kako njihove odluke utiču na svijet oko njih.

Zemlje koje su uspješno implementirale principe ESD-a u svoje obrazovne sisteme pokazuju jasne rezultate – veći nivo inovativnosti, jači poduzetnički duh i izraženiju ekološku svijest kod mladih generacija. Na taj način obrazovanje ne predstavlja samo ulaganje u pojedinca, već i stratešku investiciju u društveni i ekonomski razvoj. Ulaganjem u ljudski kapital koji razumije principe održivosti, države grade temelje za dugoročnu stabilnost i otpornost svojih ekonomija.

Međutim, zemlje u tranziciji, naročito u jugoistočnoj Evropi, suočavaju se s brojnim preprekama na tom putu. Njihove obrazovne politike često su fragmentisane, finansijski resursi ograničeni, a kvalitet nastavnih programa neujednačen. U mnogim slučajevima reforme su bile usmjerene na formalnu modernizaciju nastavnih planova i administrativnih struktura, dok su suštinske promjene – poput uvođenja zelenih i digitalnih kompetencija – ostale na margini. Dodatni problem predstavlja nedovoljna saradnja između akademskog sektora i privrede, što otežava razvoj praktičnih vještina i zapošljavanje mladih u sektorima koji nose potencijal održivog rasta.

Uprkos tim izazovima, postoje i primjeri uspješnih praksi. Zemlje poput Slovenije, Estonije i Češke pokazuju da integrisani pristup obrazovanju za održivi razvoj, koji povezuje obrazovne institucije, inovacije i lokalne zajednice, može donijeti konkretne rezultate.

Ove države uspjele su povećati nivo ekonomske otpornosti, digitalne kompetentnosti i spremnosti svojih građana za zelenu tranziciju, upravo zahvaljujući obrazovnim politikama koje povezuju znanje s realnim društvenim potrebama.

Na međunarodnom planu, obrazovanje za održivi razvoj postalo je sastavni dio globalnih razvojnih strategija. U okviru Agende 2030 Ujedinjenih nacija, posebno u Cilju 4.7, naglašava se da svaka osoba treba imati pristup kvalitetnom obrazovanju koje promoviše održivi način života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost i globalnu građansku svijest. Evropska unija također snažno podržava ovaj proces kroz Evropsku zelenu agendu i Digitalnu dekadu 2030, naglašavajući povezanost obrazovanja, inovacija i ekonomskog razvoja. Organizacije poput OECD-a i Svjetske banke ističu potrebu za cjeloživotnim učenjem i razvojem vještina koje odgovaraju novim tržištima rada, posebno onima koja se temelje na zelenim i digitalnim sektorima.

Za zemlje u tranziciji, uključujući Bosnu i Hercegovinu, ovi globalni trendovi predstavljaju izazov, ali i priliku. Modernizacijom obrazovnih politika, jačanjem institucionalnih kapaciteta i usklađivanjem kurikuluma s evropskim standardima, obrazovanje može postati temelj ne samo zapošljivosti, već i društvene transformacije ka održivosti. Ulaganje u obrazovanje, u tom smislu, znači ulaganje u budućnost – u društvo koje razumije da je znanje najvažniji resurs i da održivi razvoj počinje upravo u učionicama.

2. EMPIRIJSKI DIO

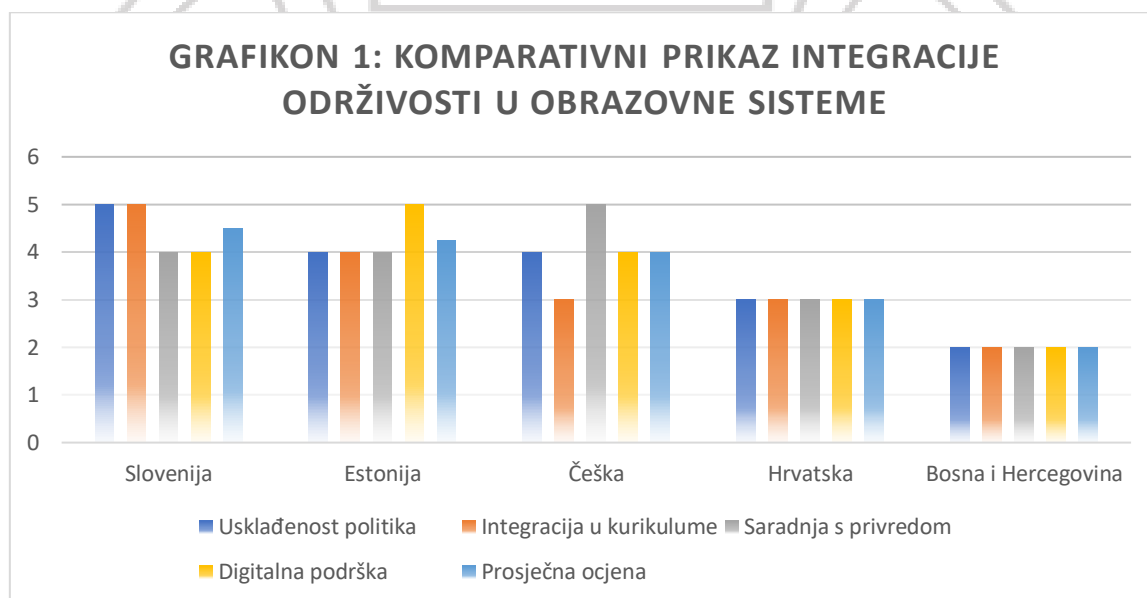
Obrazovni sistem Bosne i Hercegovine odlikuje se složenom strukturom i izrazitom decentralizacijom, što ga čini jednim od najsloženijih u regiji. Nadležnosti su raspoređene između entiteta, kantona i Brčko Distrikta, pa donošenje jedinstvenih strategija i njihova koordinisana provedba predstavljaju trajni izazov. Iako strateški dokumenti, poput *Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju* i *Strategije razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini 2022–2035*, jasno prepoznaju važnost održivog razvoja, u praksi je integracija zelenih kompetencija u nastavne planove i programe još uvijek na početnom nivou.

Izvještaji UNESCO-a i Evropske komisije ukazuju da obrazovni sistem Bosne i Hercegovine i dalje nema dosljedan i koherentan pristup obrazovanju za održivost. Nastavni planovi uglavnom su usmjereni na prenos teorijskih znanja, dok su razvoj kritičkog mišljenja, praktičnih vještina i interdisciplinarnih pristupa u drugom planu. Povezanost obrazovanja s tržištem rada i potrebama zelene ekonomije ostaje slaba, a poslodavci često ističu nedostatak stručnjaka sa znanjima iz oblasti energetske efikasnosti, obnovljivih izvora energije, održivog upravljanja resursima i digitalnih tehnologija.

Na visokoškolskom nivou prisutni su pozitivni primjeri kroz međunarodne programe poput *Erasmus+*, *Horizon Europe* i *Green Skills Agenda*, koji podržavaju razvoj projekata vezanih za ekološku i digitalnu transformaciju. Ipak, ove inicijative djeluju uglavnom pojedinačno, bez jasne integracije u nacionalni okvir. U osnovnim i srednjim školama prisutni su projekti koji uključuju teme zaštite okoliša i održivog razvoja, ali njihova primjena zavisi od lokalnih inicijativa i često nije praćena sistemskom evaluacijom efekata. Sve to ukazuje na potrebu za jačanjem institucionalne saradnje, kontinuiranim stručnim usavršavanjem nastavnika i uvođenjem jasnih standarda obrazovanja za održivi razvoj na svim nivoima školovanja.

Analiza iskustava drugih zemalja u tranziciji pruža vrijedan uvid u moguće pravce unapređenja. Slovenija je, na primjer, među prvim državama regiona koja je sistematski uvela zelene kompetencije u nastavu i povezala škole s lokalnim ekološkim inicijativama, čime je obrazovanje postalo aktivni akter održive zajednice. Estonija je, zahvaljujući snažnoj digitalizaciji, uspjela spojiti zelenu i digitalnu tranziciju te stvoriti obrazovni model koji podstiče kreativnost, tehnološku pismenost i ekološku svijest. Češka se odlučila za model dualnog obrazovanja kojim povezuje škole s privrednim sektorom, naročito u oblastima obnovljivih izvora energije i zaštite okoliša, dok je Hrvatska, kroz reformu *Škola za život*, započela proces uključivanja tema održivosti u obrazovni sistem.

U poređenju s ovim zemljama, Bosna i Hercegovina tek gradi institucionalne temelje za održivi razvoj u obrazovanju. Nedostatak nacionalnog centra za koordinaciju ovih aktivnosti, ograničeni budžetski resursi i nedovoljna saradnja s privredom i lokalnim zajednicama usporavaju proces promjena. Ipak, postoje jasni potencijali – akademska zajednica, lokalne organizacije i međunarodni projekti već postavljaju temelje budućih reformi. Ključno je da ti naponi budu objedinjeni unutar jedinstvenog, dugoročnog i inkluzivnog pristupa, kojim bi obrazovanje u Bosni i Hercegovini postalo stvarni pokretač zelene i digitalne tranzicije.

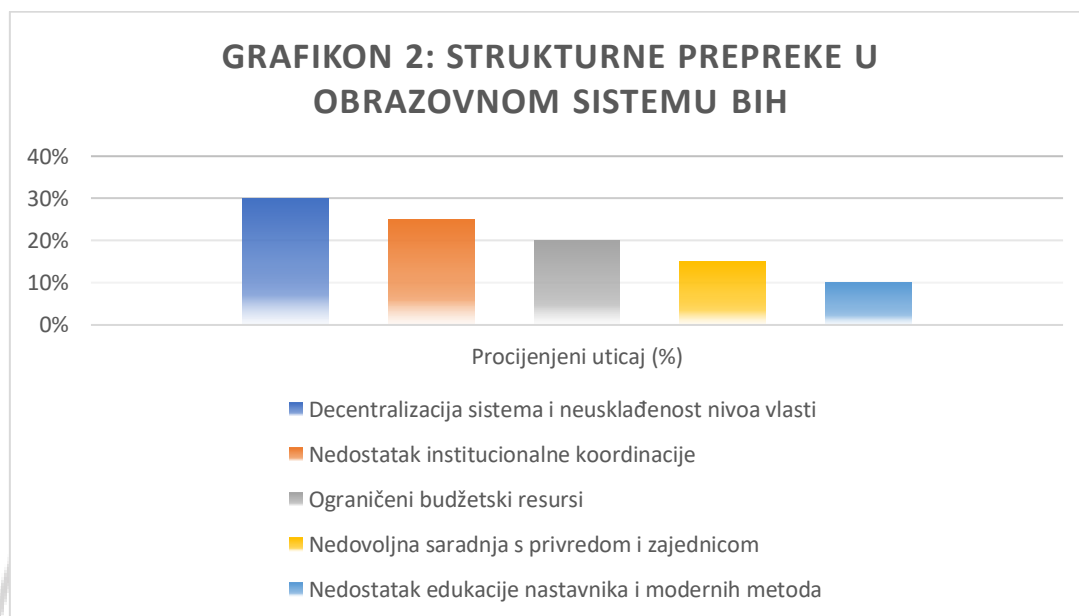

Grafikon 1. Komparativni prikaz integracije održivosti u obrazovne sisteme

Rezultati komparativne analize jasno pokazuju da integrisani pristup obrazovanju za održivi razvoj ima mjerljive i dugoročne efekte na spremnost zemlje za zelenu tranziciju. Države koje uspješno povezuju obrazovne reforme sa svojim ekonomskim i ekološkim strategijama ostvaruju znatno brži napredak u razvoju zelenih kompetencija, inovativnih privrednih sektora i društvene svijesti o značaju održivosti. Takav pristup ne posmatra obrazovanje izolovano, već kao dinamičan dio šireg sistema društvenih i ekonomskih promjena.

U kontekstu Bosne i Hercegovine, nalazi istraživanja ukazuju da su u posljednjih nekoliko godina načinjeni važni koraci u izradi strateških dokumenata i politika koje prepoznaju značaj održivog razvoja. Međutim, i dalje je prisutan raskorak između strateškog planiranja i konkretne implementacije. Nedostatak efikasne koordinacije među različitim nivoima vlasti, ograničeni institucionalni kapaciteti i izostanak sistematske evaluacije rezultata reformi ograničavaju mogućnost da obrazovni sistem u potpunosti podrži zelenu tranziciju.

Posebno se ističe problem nedovoljne povezanosti nastavnih programa sa stvarnim potrebama tržišta rada. Obrazovanje često ostaje zatvoreno u okvir teorijskog pristupa, dok sektori koji bilježe rast – poput obnovljivih izvora energije, cirkularne ekonomije ili održivog upravljanja resursima – zahtijevaju praktično orijentisane programe i stručnjake koji posjeduju specifična znanja i vještine. Ovaj jaz između obrazovanja i ekonomije dodatno naglašava potrebu za modernizacijom kurikuluma i jačanjem saradnje između škola, univerziteta i privrede.

Grafikon 2: Strukturne prepreke u obrazovnom sistemu BiH

Ključnu ulogu u tom procesu imaju nastavnici i visokoškolske ustanove, koji su nosioci promjena u obrazovanju. Njihova profesionalna edukacija, razvoj pedagoških kompetencija i uključivanje u međunarodne mreže saradnje od presudnog su značaja za unapređenje kvaliteta nastave i kreiranje inovativnih pristupa učenju. Samo kroz kontinuirano ulaganje u ljudski kapital obrazovni sistem može postati stvarni pokretač društvene transformacije.

Jednako važna je i saradnja između obrazovnih institucija, lokalnih zajednica i privrede. Takva povezanost mora biti sistemska, a ne ograničena na pojedinačne projekte ili privremene inicijative. Održivi razvoj se ne može graditi na kratkoročnim aktivnostima, već zahtijeva dugoročno planiranje i zajedničku viziju svih aktera.

Sveukupno posmatrano, obrazovanje u Bosni i Hercegovini posjeduje značajan potencijal da postane temelj održive tranzicije i razvoja zelene ekonomije. Ipak, taj potencijal može biti ostvaren samo ukoliko se promijeni pristup – od pasivnog prenošenja znanja ka aktivnom razvoju kompetencija koje mladim generacijama omogućavaju da postanu nosioci promjena. Strateško upravljanje, sistemska ulaganja i jasna integracija održivosti u obrazovne politike predstavljaju ključne preduslove da obrazovanje zaista postane snaga koja pokreće društvo ka ekološki i ekonomski odgovornoj budućnosti.

ZAKLJUČAK

Obrazovanje ima presudnu i nezamjenjivu ulogu u oblikovanju društava koja teže održivom razvoju i zelenoj tranziciji. Ono predstavlja temelj na kojem se gradi društveni kapital, razvijaju inovacije i formiraju vrijednosti koje podržavaju odgovoran odnos prema prirodnim resursima i zajednici. Analiza provedena u ovom radu pokazuje da zemlje koje sistemski integrišu principe održivosti u svoje obrazovne politike, nastavne planove i institucionalne prakse, ujedno ostvaruju i viši stepen spremnosti za digitalnu i ekološku transformaciju. Takve zemlje pokazuju da obrazovanje, kada je usklađeno s ekonomskim i ekološkim strategijama, može postati pokretačka snaga društvenih promjena i dugoročne stabilnosti.

U slučaju Bosne i Hercegovine, rezultati ukazuju na složen i višeslojan kontekst. Iako su u prethodnim godinama ostvareni određeni pomaci kroz donošenje strateških dokumenata i uključivanje međunarodnih projekata, obrazovni sistem se i dalje suočava s brojnim ograničenjima. Najveći izazovi leže u fragmentisanosti obrazovne politike, nepostojanju jedinstvenog strateškog pristupa i nedovoljnoj povezanosti obrazovnih institucija s privredom i lokalnim zajednicama. Kurikulumi često ostaju usmjereni na reprodukciju znanja, bez dovoljno prostora za razvoj praktičnih vještina, kreativnosti i interdisciplinarnih kompetencija koje su neophodne za zelenu i digitalnu tranziciju.

Uprkos tim slabostima, u Bosni i Hercegovini postoje značajni potencijali koji bi, uz odgovarajuću institucionalnu podršku, mogli biti temelj budućih reformi. Univerziteti i visokoškolske ustanove, zajedno s međunarodnim programima poput Erasmus+ i Horizon Europe, mogu postati nosioci promjena kroz razvoj nastavničkih kompetencija, unapređenje istraživačkih kapaciteta i stvaranje mreža saradnje između obrazovanja, privrede i zajednice. Posebno je važno osnažiti nastavnike kao ključne aktere promjene, jer bez njihovog profesionalnog razvoja i motivacije ne može doći do suštinske transformacije nastavnog procesa.

Budućnost obrazovanja u Bosni i Hercegovini zavisi od sposobnosti da se uspostavi jedinstven i koordinisan okvir za obrazovanje za održivi razvoj, koji bi obuhvatio sve nivoe vlasti i sve aktere društva. Takav okvir treba da omogući reformu nastavnih planova i programa u skladu sa zelenim kompetencijama i principima cirkularne ekonomije, kao i da ojača veze između obrazovanja, tržišta rada i lokalne zajednice. Digitalizacija obrazovanja, uz razvoj ekološke svijesti i odgovornosti, mogla bi stvoriti sinergiju koja bi Bosnu i Hercegovinu približila savremenim evropskim i globalnim trendovima u oblasti održivosti.

Zaključno, obrazovanje se mora posmatrati ne kao trošak, već kao strateška investicija u budućnost – u razvoj ljudskog kapitala koji će biti sposoban da odgovori na izazove savremenog doba. Samo kroz integrisan, inovativan i participativan pristup moguće je izgraditi generacije koje će znanjem, odgovornošću i vizijom voditi procese održive tranzicije. Obrazovanje u tom smislu postaje ne samo instrument društvenog napretka, već i osnovni mehanizam izgradnje pravednijeg, ekološki osviještenog i ekonomski otpornog društva.

LITERATURA

1. Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO). (2020). *Izveštaj o stanju obrazovanja u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: APOSO.
2. European Commission. (2022). *European Green Deal and Education for Climate Action*. Brussels: European Commission.
3. European Training Foundation (ETF). (2023). *Green Skills and Vocational Education in the Western Balkans*. Turin: ETF.
4. Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine. (2022). *Strategija razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini 2022–2035*. Sarajevo: MCP BiH.
5. OECD. (2020). *Green Growth and Sustainable Development: Policy Frameworks and Case Studies*. Paris: OECD.
6. Šaletić, P., & Radojević, M. (2020). *Obrazovanje i održivi razvoj: izazovi i perspektive u zemljama u tranziciji*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
7. UNESCO. (2021). *Education for Sustainable Development: A Roadmap*. Paris: UNESCO Publishing.
8. United Nations. (2015). *Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: United Nations.
9. Vuković, D. (2021). *Digitalna i zelena tranzicija: novi izazovi za obrazovne politike u jugoistočnoj Evropi*. Zagreb: Institut za razvoj obrazovanja.